

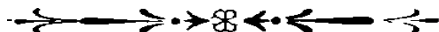
A ZSIDÓK ÉS A NEMZETISÉGEK.

IRTA

Dr WEISZ IGNÁCZ

ügyvéd,

A BRASSÓI IZRAELITA HITKÖZSÉG ELNÖKE,

BRASSÓ

NYOMATOTT A „BRASSÓ” KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1894.

Előszó.

Mint a nagy természetben — ha a szélcsendet viharok váltják fel — dörgés és villámlás járja át azon vidékeket, a melyek fölött a vihar elvonult, úgy az emberiség életében is — ha az életcél által megkövetelt csendes emberi munka a felkorbácsolt szenvedélyek által zavartatik meg vagy függesztetik fel — elementáris erővel törnek maguknak utat oly érzelmi nyilvánulások, a melyek gyakran végzetessé válhatnak azon államra vagy társadalomra nézve, a melyet érnek.

Két ezredév óta gyakran dörög és villámlik fölöttünk zsidók fölött az antiszemitizmus vihara és ezen ádáz vihar százezreket ölt meg, gyilkolt le és vitt a máglyára; százezreket tett árvákká, koldusokká és földönfutóvá, milliókat bélyegzett meg és kárhoztatott határozott foglalkozásra és fosztott meg attól, hogy szabadon művelődve, szabadon választhassa foglalkozását, és millióknak tette és teszi nehézé, sőt gyakran lehetetlenné a tisztességes keresetet, a mindennapi kenyér megszerzését, a családalapítást, és nem egy ország zsidóságát fenyegette elsöpréssel.

Két évezred óta — nagyon kevés szünettel — folyton fenyegeti és rettevésben tartja az antiszemitizmus — a zsidók elleni gyűlölet e szörnyszülöttje — a zsidókat, és a zsidók nem védekezhettek és nem védekezhetnek ellene, mert miként a villám ellen csak a villámhárító védhet, úgy az emberi szenvedély kitörése, az antiszemitizmus ellen is csak a felvilágosodás, a jobb erkölcsök siethetnek, ezeket pedig csak megszerezni, de erőszakkal beoltani az emberekbe nem lehet.

A magyar nemzet toleráns lelkületet soha sem tudta az antiszemitizmus megmértelyezni, és ha elvétele volt is arra eset, hogy egyes lelketlen izgatók önző céllokból egy-egy vidéken a népet elámitva, zsidógyűlöletre ragadhatták, a magyar nép józan esze csakhamar napirendre tért ezen izgatók fölött.

Most, hogy a nemzetiségi kérdés ismét lüktetni kezd, különösen az erdélyrészi románok és szászok között, és ezek izgatók a szenvedély által elragadtatva, nyílt ellenségeivé szegődtek mindennek, ami magyar, — legyen az ország, nemzet, kormány vagy alkotmány, — a szászok és különösen a románok között ismét napirendre került az antiszemitizmus és a hazai román lapok naponta telvék a zsidók ellen irányuló legalaptalanabb támadásokkal és sértésekkel.

Jól tudjuk és bizton reméljük, hogy a románok és szászok ez idei szenvedélye is le fog csillapodni, mert hiszen tudjuk, hogy az antiszemitizmusra különösen az adott okot újabban hazánkban, hogy a zsidók teljes egyenjogúsítása folyamatban van Magyarországon: de mert éppen most, midőn hazánkban is megrabolt emberi jogainkba végre vissza helyzetetünk, — minden ellenünk irányuló támadás sokkal jogtalanabbnak tűnik fel, mert régebben a zsidók elleni gyűlöletet még az általános műveletlenség némileg menthette — hibának tartanám a vádak hallgatással mellőzni.

Ezen újabb és régebbi vádak megvilágítása — szerény tehetségemhez mérten — feladata jelen füzetnek, és ha bár egyetlenegy antiszemítát sikerül meggyőznöm a zsidógyűlölet alaptalanságáról — munkámat nem fogom kárbaveszettnek tekinteni, remélve egyébiránt, hogy kedves hitsorsosaim önbizalmának emeléséhez is jelen füzetemmel némileg hozzájárulhatok

A Szerz .

BEVEZETÉS,

okszon és tán többet, mint ezt a politikai és egyéni |eszélyesség megkívánta, foglalkoztak egyesek és nemzetek is a zsidóság kérdéseivel; kérdésekkel, melyek tényleg soha sem léteztek, de melyeket időközönként egyesek önmaguknak vetettek fel, hogy azokra tetszésük szerint felelhessenek. És sajnos, hogy mindazok, kik eddig — mint nem zsidók — a zsidóság úgynevezett kérdéseivel foglalkoztak — vezette legyen őket jóakarát vagy ellenszenv, elfogultság vagy előítélet, feltűnés vagy hírnév utáni vágy — az ezen kérdések alapjául szolgálható viszonyok kellő ismeretével nem igen bírtak és nem bírhattak, mert sem időt, sem fáradságot nem fordítottak arra, hogy tanulmány tárgyává tegyék egyrészt a zsidók viszonyait, másrészt azon társadalom viszonyait és idevágó történelmét, melynek kebelében a zsidóság kérdéseivel foglalkozók éltek, és mert fejtegetéseiknél soha tekintettel nem voltak más, esetleg előrehaladottabb oly nemzetek és államok társadalmaira, melyekben zsidók éltek és élnek.

Már pedig mindaddig, míg valaki magának a zsidóságnak múltját, hagyományait, erkölcsi és szellemi tulajdonait, óhajait és érzelmeit, szóval összes társadalmi viszonyait nem ismeri, és nem ismeri különösen a zsidóság helyi és általános európai történetét, valamint jelenlegi helyzetét és viszonyait az egész művelt világban:

mindaddig alaposan, helyesen és elfogulatlanul bírálatot mondani sem tud a zsidóság felől: mert csak a fentiek ismerete nyújthat kellő alapot és jogot is ahhoz, hogy a zsidóság fölött vélemény nyilváníthatassék, oly vélemény, mely a meghallgatásra éppúgy mint a nyilvánulásra jogosultsággal is bírjon.

És éppen azért, mert, az összes eddigi, a zsidókkal foglalkozó — nem zsidó— felszólalások, jelentek légyen azok meg bármely országban, nélkülözték a kellő szakavatottságot; ezért látjuk, hogy habár a legtöbb felszólalás a zsidók *ellen* irányult, csak igen-igen kivételes esetben akadt a zsidóság kebelében egyes, ki érdemesnek, szükségesnek vagy hasznosnak tartotta volna ily felszólalásokra felelni. A zsidóság legnagyobb része pedig, mely bizonyára soha sem volt a jó toll és jó ész hiányában, néma hallgatással fogadott minden támadást, tudatában lévén annak, hogy azt a kezdet, melyet rosszakarat, elfogultság vagy előítélet vezet ellene, szava nem és csak a műveltség tarthatja vissza, azon műveltség, mely a vallási fanatizmust és üldözést megszünteti és melyre nemcsak a zsidóságnak, de a keresztény világnak is még oly nagy szüksége van.

Nem czélom nekem sem a zsidó-kérdést tárgyalni, mert nézetem szerint ily kérdés tulajdonképpen nem létezik; az sem czélom, hogy alapos és beható ismertetését adjam mindazon tényezőknek, melyek alapján a zsidóság viszonyai minden irányban megismerhetők, mert a jó-akarathoz ezek ismeretére szüksége nincsen, a rosszakarat és az elfogultság pedig azokkal is csak visszaélne; czélom egyedül némi világot vetni azon viszonyokra, melyek között a zsidóság élt és él és ezen viszonyok alapján feltüntetni, hogy mi jogos és mi

jogosulatlan azokban, melyek a zsidók ellen felhozatnak; mert ez által nemcsak hitsorsosaimnak, de más vallású testvéreinknek is szolgálatot tenni vélek.

Mielőtt azonban ez irányban érzelmeimet, tapasztalataimat, nézeteimet és reflexióimat — mert csak ilyenekre vállalkozom — előadnám, kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy ha ezen iratomban egyes, az újabb időben felmerült jelenségekre és vádakra is reflektálok, nem a vitatkozási vágy vezet, mert a vitát éppen ezen a téren teljesen meddőnek tartom, hanem igenis vezet az, hogy azokat tisztázva szeretném látni és az, hogy remélem, miszerint az eszmék tisztázásához bár részben én is hozzájárulhatok.

NEMZETISÉGÜNKÉRT ÜLDÖZTETÜNK?

zsidók ez idő szerint az 5654-ik évet számítják, mi kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a zsidók 5654 év óta vannak, léteznek; és habár államiságukat 2000 évvel ezelőtt veszítették is el, soha annyi üldözésnek és kegyetlenségnek kitéve nem voltak, mint az utolsó 19 századon át, vagyis mióta a keresztény vallás állást foglalt a világban.

Ezen egy jelenség, hogy t. i. a zsidók legkiváltképpen és leginkább azóta üldöztettek és üldöztetnek, mióta a keresztény vallás terjedni kezdett, és az, hogy ezen üldöztetési epocha azon időbe esik, mikor a zsidók már államiságukat és ez által nemzetiségüket elvesztve, az egész világon elterjedtek, szétmenekültek: kétségtelenül igazolják, hogy a zsidók Krisztus ideje, vagyis a keresztény időszámítás óta, tehát 19 egész századon át nem nemzetiségükért üldöztettek és üldöztetnek, hogy az Üldöztetés a keresztény vallás, vagy jobban mondva a keresztény vallásból eredő fanatizmusnak a kifolyása és hogy tehát az üldöztetésre az ok nem a zsidókban, hanem a keresztényekben rejlett.

A keresztények üldözték és üldözik a zsidókat 19 század óta, hol folytonosan, hol félbeszakításokkal, hol kisebb, hol nagyobb mértékben és üldözik minden jogos ok nélkül!

Mert miért üldöztetnék a zsidóság? Nemzetiségéért nem üldöztetik, mert a zsidónak nemzetisége ma már nincsen és mert a zsidóság elvesztette nemzetiségét akkor, mikor hazáját, országát és államát elvesztette örökre menthetetlenül és mikor végzettszerűleg, mintegy az egész emberiségnek szóló eszme, szélterjedt az egész világon.

Nem akarom kutatni, hogy vajjon a zsidóknak ezen az egész világon történt elterjedése, az emberiségre, az egy-Isten imádásra a kozmopolitizmusra és humanizmusra jótékony befolyással volt-e, habár kétségtelen, hogy az egy-Isten imádást, a kozmopolitizmus és humanizmusban rejlő igazi felebaráti szeretetet egyetlen nemzet vagy vallásfelekezet sem képviseli annyira, mint éppen a zsidó; azt sem akarom kutatni, hogy vajjon az emberiség erkölcsi hivatása-e elzárt nemzetiségi, faji és vallási vagy felekezeti kasztokat alkotni, melyek egymással folytonosan harczban álljanak ezen megkülönböztetés miatt, és hogy nem-e inkább hivatása a kozmopolitizmus, a nemzetiségi és vallási kozmopolitizmus előmozdítása és megalapítása által mindazon válaszfalakat lebontani, melyek eddig a népek és nemzetek között fennállottak és melyek oly sok egyenetlenséget, háborút, nyomort és ínséget idéztek elő; de igenis konstatálnom kell azt, hogy nemzetiségeért, — a keresztény vallás létezése óta — a zsidóság nem üldöztethetett, mert mindenütt ott, hol a zsidók letelepedtek és emberi jogaik szabad gyakorlatában nem korlátoltattak, bele olvadtak azon nemzetbe, mely őket testvérekül fogadta.

És azt kiváltképp hangsúlyozni és kiemelni akarom, hogy a zsidóság 19 század óta nemzetiségeért nem üldöztethetett, mert nemzetiségét 20 századdal ezelőtt elvesz-

telte és elvesztette örökre és visszavonhatatlanul, mert ma már, ha csak nem beszámíthatlan vagy örjögő, nincsen oly zsidó a világon, a ki még csak álmában is remélné vagy óhajtaná, hogy valaha még a zsidóságnak országa, állama vagy nemzete legyen.

Az a ki a zsidók józan és reális gondolkozásmódját ismeri, az tudhatja, hogy megvalósíthatan, lehetetlen eszmékkal a zsidók nem foglalkoznak; és a ki tudja, hogy világszerte hány száz- meg százezer zsidó telepedt le, szerzett ingatlan birtokot és folytat lendszeres állandó üzletet; hogy hány száz- meg százezer zsidó sajátította el azon ország és nemzet nyelvét, melynek körében él és használja azt keresetmódjánál; hogy hány száz- meg százezer zsidó bírja *csak* azon nemzet nyelvét, melynek körében letelepedett és másét nem; a ki tudja, hogy a zsidó nyelvet ma minden százezer zsidó közül alig egy — egy-egy pap beszéli, és a ki tudja, hogy száz- meg százezer zsidó van születése, honszeretete, nevelése, tanulmányai, keresete, édes és fájó emlékei, örömei és sírjai által azon nemzet és ország földjéhez lánczolva, melyben él: az jogosan, észszerűen és ha mint ember elfogulatlanul gondolkodik, egy pillanatig sem kételkedhetik abban, hogy a zsidóságot nemzetiségi aspirációk, államlétesítő eszmék nem vezethetik és nem vezetik.

Mi nemzetiségünkről egészen lemondunk; lemondott nemzetiségünkről a végzet, mely nemzeti lételünk múltját a feledésnek szánva, fajunk hajóját darabokra törve, idegen nemzetiségek tengerébe hajtotta ki és osztotta szét, úgy, hogy e hajó részei többé soha össze nem hordhatók. És mi nemzetiségünk visszaszerzésére nem is gondolunk. Mert, ha széttekintünk a világon és látjuk,

hogy a nemzetiség, a nemzetiségi ambíciók, a nemzeti-ségi elkülönzés, mennyi viszálynak szülő oka, önálló nemzetiségünk elvesztét nem is fájlatjuk, mert ha van benne valami veszteség, ezért busásan kárpótol a szíveinkbe oltott felebaráti- és emberszeretet, mely nem köt egyes röghöz és határhoz, de mely igaz, őszinte szeretettel tölti el szíveinket minden igaz ember iránt.

Avagy mutat-e fel a történelem egyetlenegy mozzanatát is 19 egész század óta, mely arra enged következtetni, hogy a zsidóság valaha csak gondolt is arra, hogy valahol államot létesítsen, hogy ismét egy egységes nemzeté tömörüljön?

Alig hiszem, hogy erre bárki a legkisebb bizonyítékkal szolgálhasson!

Elleneseink, igaz, gyakran hangoztatják, hogy imáinkban még előfordul az óhaj: „valaha ismét a szentföldön élhetni”, és ezen imánkból következtetik, hogy idegeneknek érezzük magunkat más nemzetek között; de hát tettünk-e valaha lépést ezen óhaj létesítése érdekében? És újabbkori-e ezen imánk? Nem-e akkor, azon időben készültek ezen imák, mikor hazátlanná, bujdosókká lettünk, és mikor a földönfutó kimondhatlan fájdalma töltötte el egész lényünket? És hiba-e visszaemlékezni letűnt nagyságunkra, dicső múltunkra, elvesztett hazánkra, fejedelmeinkre? És a rabság, a hontalanság, az üldözés ki szokta-e oltani az emberi szívből az édes emlékeket. Avagy a reménytelen jövő a múlt történetének lapjait semmisítse meg?

Imáink régiek, ártatlanok és csak egy örökre letűnt dicső múlt visszaemlékezéseit képezik, melyekkel országokat alapítani nem lehet soha, a mint imádsággal államot nem létesített soha senki.

FAJUNKÉRT ÜLDÖZTETÜNK?

e ha nem üldöztetünk nemzetiségünkért, fajunkért sem üldöztethetünk! Én legalább nem képzelhetem, hogy ez lehetséges legyen!

Az ó-kor és a középkor mutat fel adatot arra, hogy egyik faj a másikat megtámadta és rendszeresen üldözte, sőt az új-korban is van rá eset, hogy a fehér a feketét és viszont az afrikai az európaiat üldözte; de ki meri azt állítani, hogy az üldözőket, a támadókat csak fajgyűlölet és nem birtok- vagy hódítási vágy vezette? Avagy a fehér a szerecsent színéért üldözte? És ezt a művelt fehérről föltételezni szabad és lehet?

Én úgy tudom, hogy tisztán fajgyűlöletből — minden előzmények nélkül — soha egyik faj a másikat nem üldözte, és hogy az európai is a feketékkel nem fajgyűlöletből küzdött, hanem azért, mert ezek a fehérek által terjeszteni, meghonosítani óhajtott civilizációnak ellenszegültek. De megengedem, hogy voltak és lehettek esetek, hol a fajgyűlölet is indító oka lehetett az üldözésnek és üldöztetésnek, ezen fajgyűlöletnek azonban előzménye — oka és alapja volt, és kellett, hogy legyen; és ha a történelmet e tekintetben tanulmányozzuk, könnyen reá jövünk arra, hogy a fajgyűlölet, mint a gyűlölet általában a népek és nemzetek között, csak előleges súrlódások, elnyomatások következtében és

különösen akkor támad, ha egyik faj a másikat szabadságától, önállóságától, jogaitól fosztotta meg és így leköttve, rabszolgaságban tartotta.

Igy van fajgyűlölet a lengyelben a maszka iránt, a németben a francia iránt és viszont, a magyarban a muszka iránt, az irlandiban, az angol iránt stb.; de mind ezen esetekben a gyűlöletet a gyűlölt faj részéről bizonyos erőszak, elnyomatás előzte meg és ez volt a gyűlölet szülő oka.

Hol, mikor gyakorolt azonban valaha legkisebb nyomást, támadást vagy erőszakot a zsidóság államiságának elvesztése óta bármely népre vagy nemzetre, avagy a kereszténységre, hogy az gyűlölettel viseltetni volna jogosult a zsidó faj iránt? Soha, sehol!

Sőt ellenkezőleg, a többi fajok és maga a kereszténység kezdettől fogva üldözték a hontalan zsidót, elnyomták — bárhol találták, megfosztották emberi és polgári jogaitól; és habár ezek szerint —ha az elnyomatás, a rabszolgaság jogot ad erre — a zsidó faj részén volna a jog gyűlölni elnyomóit: tiszta, legbensőbb szívéből konstatálhatom, hogy a zsidóság szívében ily gyűlölet nincsen!

De nem is lehet; mert az évezredek óta szakadatlanul tapasztalt elnyomás és üldözés daczára a vallásnak legfőbb parancsát: „szeresd felebarátodat”, sokkal jobban megtudtuk óvni szíveinkben, mint keresztény testvéreink!

Hogy ez nekünk könnyebb volt, mert a felebaráti szeretetet majdnem hat ezredév óta gyakoroljuk, míg a kereszténység a felebaráti szeretet magasztos parancsát csak alig 19 század óta ismeri? Lehet! De hát ha a „felebaráti szeretet” 19 századon át úgy gyakoroltatott a kereszténység által, mint a hogy azt velünk éreztette,

ki biztosít arról, hogy ezen gyakorlat valaha jobbra fordul?

Attól, ki az erény, az erkölcs útjain halad, ki nem vétett a társadalom ellen, a társadalom nem kívánhat biztosítékul, mert előélete szeplőtlenségében bírja a biztosítékot; de attól, ki az erény útját elhagyta, ki az erény útjára még soha nem is lépett és attól, ki már vétkezett, a társadalom joggal követelhet biztosítékot, mert csak ezen biztosíték nyújthat megnyugvást.

A mi biztosítékunkat csak a felvilágosodás, a műveltség elterjedése adhatja meg, mert csak ez nemesítheti meg a szíveket a felebaráti, az emberszeretet befogadására; *a műveltség, a felvilágosodás pedig a benne rejlő isteni hatalomnál fogva, mely azt az emberiség boldogítására rendelte, folyton is feltartóztatlanul terjed, csak idő kérdése, és minden perez egy-egy fegyvert vesz ki elleneink kezéből; míg el jönend az idő, midőn minden ember vallás- és nemzetiségi különbség nélkül fegyvertelen karokkal, a szeretet érzésével fogja testvériesen átkarolni embertársát, mert ez az emberiség végcélja.*

VALLÁSUNKÉRT ÜLDÖZTETÜNK?

a pedig sem nemzetiségünk, sem fajunk nem oka üldöztetésünknek, mi idézheti tehát elő mégis azon ellenszenvet, mely irányunkban nyilvánul? Vallásunk? Ezt sem hihetem!

Avagy csakugyan lehetséges volna az, hogy a 19-ik században, a felvilágosodás ezen századában még vallási gyűlölet lakozhassék éppen a felvilágosodott, a Megváltó tanait szívökben hordozó keresztények lelkiületében? Lehetséges volna, hogy azok vallási gyűlöletet tápláljanak szívökben, kik a „szeresd felebarátodat, mint önmagadat” magasztos igéjét naponta hallják a szószékről és azt terjeszteni hivatvák? És lehetséges volna-e az, hogy a kereszténység vallási gyűlölettel legyen eltelve, mikor önmaga is vallásáért szenvedni volt kénytelen? és hogy gyűlöletet tápláljon a kereszténység éppen a zsidó vallás ellen, mely a keresztény vallást soha sem üldözte, annak ellensége sem volt, sőt annak még csak konkurrencziát sem csinált?

Mindezek lehetőségét nem hihetem, mert nincsen észszerű ok, mely ily föltevést igazolhatna és a mely csak valószínűsíthetné is, hogy a józan keresztény vallás gyűlöletet táplálhasson azon vallás ellen, mely annak szülőanyja volt, mely annak életet és létet adott és *mely-*

nek hagyományait a keresztény vallás hagyományával még ma is azonosak.

Tudom jól, hogy volt idő, midőn a kereszténység a zsidóságot vallási gyűlöletből üldözte és a zsidókat a keresztény vallás tiszteletére kínozta, kerékbe törte és máglyára vitte, — míg a papok az ily úton idvezült zsidók vagyonát konfiskálták. — ezen gyűlöletet és üldöztetést azonban sóba senki sem tulajdonította a keresztény vagy a zsidó vallás kifolyásának, hanem igen is tulajdonította *a féktelen kapzsi és alapjában megromlott azon keresztény papságnak, mely a műveletlenség rabszolgaságában szenvedő keresztény népet félrevezetve, saját anyagi és erkölcsi hatalmával visszaélve, az inquisitio, Arbuez Péter és társai megörökítésével, szentségtelen tetteivel, a vallás szent köpenye alatt, a történelem lapjait gyalázatosan bemocskolta.*

És a középkor ezen rendszeres, de a romlottság örületességével párosult üldözései sem hagytak vissza gyűlöletet a zsidóság érzületében, mert a zsidóság igen jól meg tudja különböztetni a vétkest a büntelentől. De ha a jogtalan üldöztetés tudata fájó emlékeket is hagyott vissza a zsidók szíveiben, mi oka volna a kereszténységnek a zsidóságot gyűlölni — ma, mikor hála az Égnek! papsága már félre nem vezeti?

De mi is volna vallásunkban üldözendő?

Hát van-e vallásunkban, dogmáinkban valami, a mi az emberiségnek, a társadalomnak, bármely országnak vagy népnek ártana vagy árthatna? Valami, mi ellenszenvet idézhetne elő? avagy valami, mi a többi vallásfelekezeteket támadná vagy veszélyeztetné?

Vallásunk alaptétele az egy igaz Isten imádás és

mind az, mit az ó-testamentum, a könyvek könyve, magában foglal mint dogmát.

Az ó-testamentumot a keresztény világ is elfogadta vallásának alapjául, azt hiszi és respektálja, abból beszélnek papjaik, annak tanait hirdeti a keresztény éppúgy, mint a zsidó pap; hol keresendő tehát vallásunkban az, mi ellenszenvet kelthetne?

És ha volna különbség vallási dogmáink és szer-tartásaink között, hát nem érett még oda az emberiség, mely most már felvilágosodottnak tartja magát, hogy az ember lelki dolgaiba ne elegendjék? és hogy a lélek-hódításról — a vallás terén — valahára lemondjon?

Valóban bámulatosnak tartom, hogy még most is vannak és lehetnek vallásfelekezetek, melyek hivatásuknak tartják a lélekhódítást, a térítést, és csak csodálkozhatom, hogy e tekintetben az ily hódítani vágyó felekezetek hogyan nem tanultak e tekintetben éppen a zsidóktól.

A zsidó soha sem igyekezett senkit vallására téríteni és most sem teszi, sőt ha akad egy-egy, ki erre hajlandó volna, lebeszélni, szándékától visszatartani igyekszik.

Nem akarom azt mondani, hogy a zsidóság a térítést azért nem kultiválta és nem kultiválja, mert vallási hitünk szerint „az egyes vétkeért egész Izrael bűnhődik”, s így a zsidóság az egyesek szaporításával a bűnhődés lehetőségét fokozni nem akarja; nem akarom ezt azért sem mondani, mert ez nagy önzésre is mutatna, és mert inkább azt mondhatnám, hogy emberszeretete tartja vissza a térítéstől; *mert nem akarja, hogy mások is szenvedjenek, mint ő, vallásáért*; azt sem akarom mondani, hogy a térítéssel azért nem foglalkozott soha a

zsidóság, mert meggyőződése volt, hogy az igaz hit magától térít, és hogy a hit dolgában a reábeszélés és erőszak oknélküli; de a tény, hogy a zsidó vallásban egyetlen betű sincsen, mely a térítésre unszolna, és hogy a zsidók a térítéssel soha sem foglalkoztak, sőt most sem foglalkoznak, mikor tán a lehetőség és tehetőség erre megvolna, ezt hangsúlyozni kívánom, mert ezen egy jellemvonás mutatja, hogy a zsidó vallás mily türelmes, és hogy mennyire respektálja a hit, a lélek és a gondolái szabadságát, az emberiség ezen legfensőbb és legszentebb ereklyéit.

Mennyi áldozat vagyonban, vérben és életben kiméltetett volna meg, ha minden keresztény vallás a tolerancia azon fokával lett volna megáldva, melyen a zsidó vallás évezredek óta áll! Mennyi keserűséggel, nyomorral, átokkal, üldözéssel, kegyetlenséggel és ínséggel volna szegényebb az emberiség és mennyivel közelebb volna ma az emberiség végcéljához, a boldogsághoz, mely az általános emberi szeretetben rejlik!

Sokszor hallottam, hogy reformálni kellene a vallást, mert annak szabványai válaszfalat alkotnak a zsidó és keresztény között; vagy hogy térjenek át a zsidók a katolikus vallásra, mely a zsidó vallásnak úgy is reformációjaként jelentkezik.

Különös! És volnának még, a kik azt hiszik, hogy a katolikus vallás a zsidó vallás reformálásaként jelentkezik? És kik ne tudnák, hogy *Jézus csak a zsidó hitközségek némelyikében támadott visszaéléseket, rossz szokásokat akarta kiküszöbölni a zsidóság életéből*, de hogy a vallás, a dogma tételein egy betűt sem akart változtatni? Kik ne tudnák, hogy a mi a katolikus vallásban eltér a zsidó vallástól, nem Jézustól, hanem az apostoloktól

származik? És kik ne tudnák, hogy *ha csak Jézus tanai fogadtatlak volna el a keresztények által, ezek is zsidók lettek volna*, mert Jézus csak azt tanította, mi a zsidó vallásban benne van és a mit a zsidó vallás dogmái magokban foglalnak?

És volnának még olyanok, kik ne tudnák, hogy a Jézus által ostorolt visszaélések és rossz szokások *csak ott és csak azon zsidóság között és csak akkor uralkodtak, a hol és a mikor és a mely zsidóságnak keblében Jézus élt és működött?* Kik ne tudnák a történelemből, hogy akkor, mikor Jézus élt, a zsidóság már rég el volt terjedve a világon és hogy mindenütt másutt azon visszaélések ismeretlenek voltak a zsidóság között, úgy, hogy ha Jézus véletlenül más községben, más éghajlat alatt lakó zsidók között születik, hol ily rossz szokások lábra nem kaptak, az egész keresztény vallásalapítás meg sem történt volna tán?

Lehet, hogy vannak még sokan, kik ezeket nem tudják, hiszen nem mindenki foglalkozik történelemmel, nem mindenki foglalkozik éppen a zsidó-kérdéssel és az évszázadok óta táplált elfogultság, idegenkedés és előítélet: rossz tanítók, rossz tanácsadók.

De hát hol vannak még mai napság a zsidó vallásban vagy annak gyakorlatában visszaélések, rossz szokások, avagy mások békéjét, nyugalmát háborgató jelenségek? Hol, mi az, mi a vallásból kiküszöbölendő volna?

És miért térnének át a zsidók éppen a katolikus vallásra? Hát ez megállapodott vallás, mely nem reformáltatott; és a református vallás, vagy bármely más vallás örökre megállapodott vallás-e? és hol van a biztosíték arra nézve, hogy a 19 század óta keletkezett

keresztény vallások valóban örökre fönn fognak maradni, vagy hogy nem fognak átalakíttatni?

És ha a zsidóság valamelyik keresztény felekezet vallását venné fel, ki biztosítaná, hogy a többi nem fogja tovább is üldözni?

Avagy oszlanék meg az összes zsidóság, az összes keresztény vallásfelekezetek között, hogy aztán egymást is üldözzék?

Ideje volna már valahára felhagyni a szív és lélek meghódítására irányuló ezen vallásháborúval és tisztába jönni azzal, hogy a vallásnak, mint ilyennek, nem lehet válaszfalat képezni az emberek között.

A vallás alapja, egyetlen dogmája az egy-Istenben való hit; ezen hite egyaránt megvan a keresztényeknek és a zsidóságnak is, s így már ezen egy közös hitben bírjuk az alapot, egymást kölcsönösen szeretni és testvérekül tekinteni.

A mi az egy igaz Istenben való hiten kívül mint vallás áll fenn nálunk és a keresztényeknél, vagy erkölcsi, vagy szertartási tétel, vagy a vallásosság beteges kinövése.

Az erkölcsi szabályok, mint „szeresd felebarátodat, mint önmagadat”, „ne lopj” stb., melyek a vallás tételei közé becsempésztettek egy korban, mikor minden törvényt a vallás reprezentált, mert más törvény nem volt. s mit a később keletkezett vallások utánoztak, manapság már nem tartoznak a valláshoz, hanem az erkölcsi törvényekbe, az államtörvényekbe valók; s miután az erkölcs, az erény parancsait, törvényeit és szabványait ma már mindnyájan egyformán köveim tartozunk, mert azok lelkünkbe oltvák a természet által, és mert azok pontos betartásáról a törvény, az ország törvényei szí-

gorúan gondoskodnak, — ezen erkölcs és erény tekintetében a vallás ma már különbségei közöttünk nem tehet, nem szabad hogy tegyen, mert ha valamely vallás az erkölcsi törvényekkel ellenkező szabályt állítna fel, ezen vallás elnyomása ellen már a természet által belénk oltott erkölcsi érzet indítna és hívna fel; arról nem is szólva, hogy ily vallás a mai világban bizonyára követőkre sem találna.

A vallásaink gyakorlásánál nyilvánuló szertartások, igaz, hogy különbnél különbek és legnagyobb részt olyanok, melyek a műveletlen osztály iránti tekintetből a papok által hozattak be és melyek mert régiek és az akkori kor igényeinek tán megfelelők is voltak, ma már kiküszöbölendők is volnának; ámde kit feshélyeznek ezen szertartások? kit bánthatnak? és kit károsíthatnak? És ha még oly hibásak és eltérők is egymástól, elegendő okot képeznek-e a gyűlöletre, az ellenszenvre, az üldözésre?

Egyébiránt ezen szertartások, formalitások, éppúgy mint akármely vallásfelekezetenél előfordulható beteges kinövések, csak az idő, a műveltség és felvilágosodás útján orvosolhatók és enyészethetők el, és ha a zsidóság annyira zaklatva, üldözve és a haladás és művelődés teréről annyira leszorítva nem lett volna, ezen szertartások, formalitások és azon szabályok, melyek más korban, más népnek, más éghajlat alatt, nagyrészt az akkori viszonyok által igényelve, egészségi tekintetből készültek, rég megváltoztattak vagy elenyészettek volna.

És ezt legjobban igazolják azon zsidók viszonyai, kik már a kor szellemét felfogták, a művelődés által vezetve haladnak és a kik bármely művelt országban

létezenek is, ezen szabályok megtartásával végképp felhagytak.

A minden vallással kisebb-nagyobb részben összekötött avult szertartásokat és kinövéseket egyes-egyedül a művelődés, a haladás képes megszüntetni; a zsidóságnak azonban az utolsó 19 században, éppen akkor, a mikor a civilizáció legjobban terjedett, elnyomatása, üldöztetése, szűk térre szorított kenyérkeresetével való elfoglaltsága időt és módot sem engedett arra, hogy művelődhessék, annyival inkább nem, mert hiszen országos törvények által leszorítva lett minden oly térről, melyen művelődhetett volna, egyetlen kenyérkereseti térről csak a kereskedés hagyatván fenn részére.

Avagy hazánkban is, hol a magyar nemzet ismert lovgaiassága és toleranciája a zsidók helyzetét még enyhítette, nem hozattak-e törvények, melyek a zsidókat csak a kereskedésre szorították és a melyek ennél fogva az iskolák látogatását, a művelődést lehetetlenné tették a zsidóknak?

És a mióta szabad tér engedtetett a zsidóságnak művelődésre, nem-e szemmel látható azon haladás, melyet a zsidók ez irányban minden téren tesznek, és nem-e tapasztalható ezen művelődés, vallásuk tekintetében is, habár az idő, mely nekik a művelődésre adatott — még oly rövid?

A zsidóságnak csak békére, nyugalomra és szabad fejlődésre van szüksége, és bizonyára önmaga küszöböli ki azt szokásaiból, mi még ma válaszfalat képezhetne közte és a kereszténység között; de épen a zsidóságtól, a folytonos elnyomatásban élt és még mai napig is zaklatott zsidóságtól követelni, hogy 1 vagy 2 évtized alatt haladjon

annyit, mint a mennyire másoknak évszázadokra volna szüksége: ez épp oly igaztalan, jogtalan, mint üldöztetésük.

Hagyjunk békét végre a vallásnak, a lélek, a szív ezen szent hitének! hiszen a hit nem árt és nem bánt-hat senkit, mert az csak szívünkben él, mert annak ott van az oltára, és mert az ezen oltár előtti néma fohászok ártatlanok! De ha vannak a vallásnak kinövései, és ha ezen kinövések bárkit jogtalanul fenyelegnek, burjánozzanak e kinövések bármely vallásfelekezet vallási gyakorlataiban: igyekezzünk azokat kiirtani a felvilágosítás, a szeretet útján, de ne az erőszak, a gyűlölet fegyverével, melyeket csak vétkes kéz vezethet.

TERMÉSZETÜNKÉRT ÜLDÖZTETÜNK?

emzetiségünkben, fajunkban és vallásunkban nem lévén tehát az ok a gyűlöletre, hol, miben keressük üldöztetésünknek és különösen a még most is folyton nyilvánuló ellenszenv és rosszakaratnak kútforrását?

Azt mondják elleneink, hogy fajunk jellemvonásai, sajátságai és természete már olyanok, melyek az együttélést lehetetlenné teszik! De hát tehet-e valaki arról, hogy a gondviselés ilyen vagy olyan természettel áldotta vagy verte meg?

És melyek azon sajátságok és jellemvonások, melyek rajtunk kifogásolhatók? és ha vannak, kifogásolhatók, vajjon azok nem akaratunkon kívül lettek-e olyanok, a milyenek?

A zsidók történelme igazolja, hogy ezen nép, míg önálló országgal, fejedelemmel birt, bátor, hős, elszánt, önfeláldozó volt, és hogy mindazon eszmék, melyek bármely más nemzetet vezettek, őt is áthatották.

Hogy mindezen tulajdonok ma nem volnának meg a zsidóságban vagy hogy ezen tulajdonok csak kivételesen volnának meg a zsidóságban? kétlem! de lehet; és ha így volna is, ennek bizonyára legkevésbé oka éppen a zsidóság, mert ha ma már nem is *nyilvánítatik*, illetve eddig és különösen az utolsó 19. században nem

is *nyilvánultak* volna ezen tulajdonok: ennek egyedüli oka az, hogy a zsidóság mindenütt leszorítva lévén azon térről, melyen ezen tulajdonok érvényesülhetnek, ezen tulajdonok nem is nyilvánulhattak; és mert a minden oldalról üldözött, az, ki évszázadokon át folytonosan üldöztetik, és *üldöztetik egy egész világ, tehát egy oly hatalom által, melynek ellentállni, melylyel szemben bátorságot, hősiességet, elszántságot nem és csak önfeláldozást lehet kifejtetni*, — az azon tulajdonait nyilvánítani sem tudja.

Ámde ezen tulajdonok csak nem *nyilvánítottak*, de azért ki sem haltak; mert ezen tulajdonok az emberi természetben beoltva lévén, pihenhetnek, de onnan ki nem irthatók, és erős meggyőződése, hogy ha volt és van a zsidóságban bátorság, hősiesség, elszántság, saját ügyét önfeláldozással védeni, illetve elnyomatását és üldözését viselni: mindezt más téren, más irányban épp úgy tenné, ha erre alkalom nyílna.

Avagy van-e valaki, ki ebben kétkednék?

A zsidóság ezen tulajdonainak az újabb időben már is elég jelét adta; de ha van még, a ki kétkedik, várja meg, míg — mitől Isten óvjon — a haza, a nemzet, vagy a trón, az alkotmány vagy a szabadság veszélyeztetve lesz, és meg fog győződni arról, hogy a zsidó épp úgy tud ezekért lelkesülni, ezekért küzdeni, mint bárki más.

A tapasztalat mutatja továbbá, hogy a zsidó nemes lelkületű, jószívű, könyörületes, mert nemcsak saját fájának szegényeit — és pedig ezeket saját erején egyedül segíyezi, mert ezek a keresztények részéről mi segíyben sem részesíttetnek —, de a bármely vallásfelekezeten lévő szegényt is, igen-igen sokszor erején fölül segíyezi és támogatja; hogy a zsidó minden szépért, nemesért és jóért lelkesülni, áldozni tud, és hogy ada-

kozó, sőt bőkezű, mit legjobban igazolnak a bármely országban, bármely nemes vagy jótékony célra rendezett gyűjtések, melyeknél a zsidóság mindig tetemes öszszeggel szerepel; hogy a zsidó vallásos, hogy házias, családias, és hogy alázatos, könnyen kiengesztelhető, nem bosszúvágó; hogy szerény, eszes, művelődés után vágyó, gyors felfogású, előrelátó, tanulékony, szorgalmas; hogy nem irigy, nem iszákos, nem torkos, nem léha. nem pazarló; hogy nélkülözni és szenvedni tud; hogy emberszerető és hogy a felebaráti szeretetnek igaz, önzetlen ápolója.

Ezen tulajdonok, igaz, nem képeznek érdemet, mert hiszen azok a természet által oltvák kebleinkbe, de mert oly tulajdonok, melyek minden, valamely társadalomban élő embertől megkövetelhetők, *melyekre minden erkölcsös társadalomnak szüksége van*, mert minél nagyobb mértékben vannak meg egy társadalomban, egy államban, egy nemzetben — a társadalom, az állam, a nemzet annál hatalmasabb, annál biztosabb jövője tekintetében: nem-e érdemelték volna meg a zsidók már ezen tulajdonaikért is, hogy üldöztetés helyett felebaráti szeretetben részesíttessenek?

De azt mondják elleneink: a zsidó haszonleső, a zsidó uzsorás, elbizakodott, másokat minden térről leszorít, a korrupciót terjeszti, mert megvesztegető, kihívó magaviseletű, tolakodó, feltűnni vágyó és hatalomra törekvő; hogy a zsidó az államra nézve hasznos foglalkozást nem üz, az állam testén élődik, hogy a társadalomtól elzárkózik és hogy nem jó hazafi.

Ezek nagy és nehéz vádak, olyanok, melyek ha valók volnának, megrovandók és kiírtaudók volnának; de szerencsére ezen vádak nem állhatnak meg.

Mert lássuk azokat részletesen.

Ha a zsidók között haszonleső vagy uzorás van, mi, hogy van, megengedem; melyik más faj vagy vallás-felekezet között nincsen ilyen? melyik bármily jól művelt kertben nincsen burján? és hogyan kívánható egy milliókat tevő egész fajtól, hogy mindenben tökéletes legyen, mikor az egész világon nincsen egyetlen egy ember, ki tökéletes és hiba nélküli?

De ha a zsidók legnagyobb része haszonleső és uzorás volna, és ezt nem lehetne a kor különben is anyagias, pénzvágó, gyors gazdagodásra törekvő voltának tulajdoníthatni, vajjon nem keresendő és kapható-e erre elég ok és mentség a zsidóság múltjában, elnyomtatásában és abban, hogy *minden más térről leszorítva, csak a kereskedésre és a pénzzel való kereskedésre voltak szorítva*, és abban, hogy éppen ezen keresetmód képezi a legbiztosabb talajt a haszonlesésre és az uzorászkodásra, melyek abban aztán mérges gombákként dúsan tenyésznek?

Minden ember, ha egy és ugyanazon foglalkozást, mesterséget hosszú időn át űzi, azon foglalkozásban egy bizonyos tökélyt ér el, és ha valaki egyetlen egy eszközre van utalva, melylyel magát fenntartsa, igyekezni fog ezen eszközt magának minél nagyobb mérvben biztosítani.

Igy a zsidók is majdnem két ezredév óta *más foglalkozást nem űzhettek, csak a kereskedést, mert erre voltak szorítva a keresztény világ által*, és egyetlen eszközük, melylyel foglalkozásukat űzhették és a mely fenntartásukat (sokszor, igaz, vesztüket is!) biztosíthatta, a pénz volt; csoda-e tehát, ha a zsidók pénzvágók lettek? és nem bocsátható-e ez meg nekik, miután erre mások

által szorítva és kényszerítve lettek? És ha évszázadok óta csak a pénzszerzés volt hivatásuk és törekvésük, sőt sok helyt kizárólagos foglalkozásuk, mert *a kereskedéstől és pénze -való uzsoráskodástól mások* — mint nálunk is — *országos törvényekkel eltiltattak*, és ha ennek következtében a zsidók egy része pénzt szerzett, nem bűnhődtek-e ezért a zsidók eléggé? Nem ezen az államhatalmaktól *úgyszólván reájuk erőszakolt pénzszerzés volt-e indító oka majdnem minden esetben azon üldöztetéseknek, melyeknek a zsidók 19 század óta kitéve voltak?* Vagy ha ez nem áll, ha nem vagyonukért üldöztettek a zsidók, *miért fosztattak és raboltattak meg mindig vagyonuktól, valahányszor üldöztettek, gyilkoltattak, máglyára vittettek stb.?*

Nem áll azonban, hogy a zsidók mind pénzvágyók, vagy uzsorások, de sőt az sem igaz, hogy nagy része az volna, mert ma már, midőn felszabadítottuk elöttük minden pályát, midőn emberi és polgári joguk nagyrészt elismertetett, a zsidóknak egy nagy része már a kereskedői pályát nem kultiválja; de ha a legnagyobb része még most is e pályán volna, nem természetes-e ez, miután ily rövid idő alatt más pályákra el sem készülhetett. És ha a zsidók nagy része pénzvágyó vagy uzsorás volna, ok-e ez arra, hogy ezért az egész zsidóság fölött pálcza töresek, s azok is becsméreltessenek, üldöztesenek és megvettesenek, kik nem pénzvágyók és nem uzsorások? és a pénzvágy és uzsora nem lehet-e jogos és megengedett is? ha pedig a jogosság határait átlépi, nem-e lehet ezt törvényesen büntetni és korlátozni?

A pénzvágnak, a gyors gazdagodási vágnak jogtalan úton és módon való érvényesülése, épp úgy mint a jogtalan uzsoráskodás, beteges kinövések, melyeket

kiirtani a törvény van hivatva, ha másként a társadalom maga, kellő józansággal, kellő erkölcsösséggel, kellő takarékosággal nem rendelkezik, melyet annak elébe állíthasson; ha azonban a törvény erre nem alkalmas és a társadalom egy része maga segíti elő könnyelműsége, erkölcstelensége stb. által a pénzvágy kielégíthetőségét és az uzsora lehetőségét: tessék ezen könnyelműséget, erkölcstelenséget stb. orvosolni, mert ez több kárt okoz a társadalomban, mint a mennyit nyer a társadalom azzal, ha a zsidókat üldözi!

Ha a halász tudja, hogy hálóját ok nélkül veti ki, mert ott nincs hal és a vadász tudja, hogy hiába megy vadászni, mert nincsen vad, a halász és a vadász is abban hagyják majd a halászatot és vadászatot! S így az uzsorás is, ha nem lesz könnyelmű, tékozló, pazarló stb., ki uzsorakamatra pénzt vegyen fel: az uzsora is megszűnik.

Tessék már a gyermeket takarékoságra szoktatni és tanítani: ez a legbiztosabb mód az uzsorának elejét venni!

Nem áll továbbá, hogy a zsidók elbizakodottak, és hogy másokat minden térről leszorítanak, mert ha csakugyan mindenkit leszorítottak volna minden térről, most már minden tért egyedül bírnának, mi azonban, hogy nem így van, igazolja az, hogy minden téren több a keresztény és hogy még igen-igen sok téren nincs is zsidó.

Megengedem, hogy van egy-egy elbizakodott zsidó is, de ez csak egyes eset, ezért az egésznek elbizakodottnak mondani nem lehet, és a végén az elbizakodottsággal igen sok esetben az önérzet egy bizonyos fokának a kifejezése is, az önérzetet pedig kárhoznatni nem szabad.

Egyébiránt a „minden térről való leszorítás”, sőt az „elbizakodottság” is csak látszat, Mert valósággal mindez nem egyéb, mint okszerű folyamánya, természet-szerű következménye a múltnak, azon viszonyoknak, melyekben a zsidók 19 század óta éltek és azon viszonyoknak, melyekben most is élnek.

A zsidók, — kikben a képesség, a fogékonyság mind-azon tevékenységekhez, melyek a bármely téren való megélhetéshez szükségesek, — mindig megvolt, minden térről le-szorítva lévén, ezen bennük rejlő képesség éppen a külső nyomás következtében növekedett, fokozódott bennök, — és midőn végre az újabb időben minden tér megnyílt előttük, a zsidók ezen fokozott képességgel minden térre lépván, ezen nagyobb képességük, kitartóbb szorgalmuk következtében, de különösen, mert mindenik érezte és tudta, hogy pályáján, mint zsidó, tovább is csak mellőztetést várhatván, ezen pályán csak úgy állhat meg és lehet jövője, ha a mindennapias készülségen felül emelkedik, minden zsidó igyekezett azon téren, melyre lépett, a lehető legjobb készülséggel megállni helyét.

Hogy ezen alaposabb, lelkiismeretesebb készülség, a zsidók természetében rejlő fáradhatlan szorgalom és kitartás, ezen zsidóknak a megélhetést inkább biztosította, mint másoknak, kik kevesebb tudomány-, kevesebb képzettség- és kevesebb szorgalommal bírtak, lehet, de ezt „elbizakodottságnak” nevezni, vagy azt mondani, hogy a zsidók általában minden mást minden térről le-szorítanak, nem lehet.

És ha úgy is volna, hogy a zsidók alaposabb készülség, nagyobb szorgalmuk stb. miatt inkább megélnek minden téren, ok-e ez az üldözésre, a gyűlöletre?

Nem-e megmérhetlen előnye és kiszámíthatatlan haszna van a társadalomnak abban, hogy minden téren a zsidókban képzett egyénekkal rendelkezik? Avagy előnyösebb volna a társadalomra nézve, ha minden téren csak gyenge, szakmáját kellőleg nem értő, a korral nem haladó polgárai volnának? És nem-e volna észszerűbb a gyűlölet és üldözés helyett a zsidóktól e tekintetben tanulni, velük versenyre kelni?

A kasztoknak meg kell szünni minden téren, mert be kell látnia az emberiségnek, hogy végczélja a tökélyesbülés minden erkölcsi téren, és hogy ezen tökélyesbüléshez mindenkinek járulni kell tehetsége szerint, mert a mai világban már csak a tehetség érvényesülhet.

A tehetetlen, a rest, a képtelen pedig ismerje el a tehetséget, a szorgalmat, a képességet, és ne mondja, hogy ez őt teréről leszorítja, mert ez nem igaz.

A társadalomban minden képességnek, legyen az bármily parányi, megvan a maga tere, melyen öfen tartásáról gondoskodhatik és melyen az emberiségnek szolgálhat; igyekezzék mindenki tehetségét és képességét fejleszteni és haladni, *de ne akarjon más tért elfoglalni, mint a melyre képességei és fejlettsége feljogosítják*, és akkor megszűnik azon panasz is, hogy egyik a másikat teréről leszorítja.

Addig, a míg a képességek az emberek között különböző mérvben lesznek felosztva; addig, míg minden ember saját szakmájával és nem máséval fog foglalkozni, addig, míg a kortes-politika megszűnik; *míg a társadalomban annyira gyökeret vert korrupció és protekció kiirtva nem lesznek*, míg az erkölcsösség és a felebaráti szeretet uralomra jutni nem fognak, *míg a gyenge az erősnek, a*

szegény a gazdagnak, a nőveletlen a műveltnak, egyik nép, nemzet és vallásfelekezet a másiknak ellensége lesz, addig igaz, ez az állapot megváltozni nem fog; de mert mind-ezen mostani állapotokat nem a zsidók teremtik, annak ők nem okai s így ezen állapotokon ők segíteni sem tudnak, ezért nem okoztathatók ők ezen sajnos állapotokért sem.

ERKÖLCSTELENSÉGÜNKÉRT ÜLDÖZTETÜNK?

legalaptalanabb szemrehányás, mely a zsidóknak tétetik, továbbá az, hogy ők terjesztik a korrupciót, mert megvesztegethetők.

Hogy a korrupció az egész társadalomban nagy és hogy a korrupció nemcsak nálunk, de bármely más országban is nagy mérvet öltött, igaz; ámde hogyan tehetők ezért a zsidók felelőssé? Miért tulajdonítatik az éppen a zsidóknak?

A korrupció, bárhol nyilatkozik is az, bármely társadalomban forduljon elő, az mindig csak az erkölcsösség hiányának vagy csökkenésének a jele és *tudtommal a most létező összes keresztény társadalmakban a zsidók az erkölcsoktatók soha sem voltak*, azzal nem is foglalkozhattak, mert sokkal inkább el voltak foglalva a mindennapi kenyérkeresettel és az üldöztetéssel, sem hogy ezzel foglalkozhattak volna, ha ugyan erre a keresztény társadalom egyáltalán hajlandóságot mutatott volna is; *ott pedig, a hol a zsidók voltak az erkölcsoktatók, t. i. a zsidóság kebelében, ott a korrupció, az erkölcstelenség nem is öltött oly mérvet, mint a keresztény társadalomban*, mit legeklatánsabbúl a bármely országban felvett bűnügyi statisztikai adatok igazolnak.

Egyébiránt a korrupciónak az erkölcsösség csökkenésének egyedüli biztos okát és alapját csakis a be-

vett és általánosabb uralkodó nevelési és tanrendszerekben kereshetjük és találhatjuk fel és abban, hogy *az erkölcsstan kezdettől fogva, mai napig is, csakis a vallás-tanban állott.*

Az egész világon uralkodó tan- és nevelési rendszer szerint kiképeztük testi és szellemi tehetségeinket, *de mivel sincsen gondoskodva arról, hogy erkölcsi érzésünk a gyermekkortól kezdve fel a fejlődő korral együtt lépést tartva fejlesszessék és fokoztassék.*

A vallástan az egyedüli, mely eddig erre hivatva volt, ez pedig arra teljesen alkalmatlannak bizonyult, mit legjobban bizonyítanak az annyira szükségessé vált és mind nagyobb-nagyobb kiterjedést igénylő büntető törvények; az, hogy *alig van országos törvény, mely büntetési tételekkel is ne bírna,* és az, hogy ma már becsületesnek, büntetlen előéletűnek lenni nem kötelesség többé, hanem erény.

A vallás tanítsa a hitet, *és az emberiség gondoskod-jék módról, melylyel az erkölcsösség beoltatik a gyermek szívébe, fejlesszessék a felnőtt ifjában és megalapítottassék a férfijában* és ekkor a korrupciónak is vége lesz; de míg a gyermeknek, és csakis a gyermeknek, a tudatlan és a kellő értelemmel nem bíró gyermeknek a vallástan lesz hivatva az erkölcsösséget tanítani, a vallástan, mely sok felekezetenél a vallásgyűlölet legbiztosabb terjesztője, az a vallástan, mely minden felekezetenél más-mást tanít, míg az erkölcsösség szabályai változhatlanok, egyformák bárhol: addig jobb erkölcsökre ne számítsunk, *de a rossz erkölcsükért se tegyük a zsidókat felelőssé, kik már bibliájukban megmutatták, hogy a vallás az egy-Istenben való hitből, az erkölcs a tíz parancsolatból kell hegy álljon,* és hogy minden törvény ezen kívül csak az emberiség

anyagi, testi és szellemi jólétének biztosítását kell hogy tárgyalja.

És ezen — a zsidók okozatán kívüli — erkölcstelen-ségnek, korrupciónak a kifolyása azon megvesztegetés is, mely, sajnos, mint minden más országban, nálunk is és *nálunk sokkal kisebb mérvben, mint másutt* előfordul, de melynek ugyancsak nem a zsidók az okai.

Voltak idők és pedig nem régen, mikor a zsidók már ez országban számba sem vétettek és már ekkor nyilvánosan, köztudatosan ellátta a perlekedő földesúr a táblabírót gabonával, borral és pénzzel is, és ezt a nép látta, tudta és mert soha sem hallotta, hogy ezért valaki büntetést kapott, ma is megkísérte, és lehet, hogy a rossz fizetés következtében — mert hiszen Románia is jobban fizeti hivatalnokait, mint mi — talán akad is egy-egy hivatalnok, ki megvesztegethető.

De ha van bíró vagy hivatalnok, ki megvesztegethető, és van, ki magát szívesen megvesztegetted, *ki itt a hibásabb: az-e, ki vesztegetni akar, mert ezen az úton sok esetben életét, becsületét, vagyonát vagy családja jövőjét menti meg, avagy az, ki az államtól, a társadalomtól biztos fizetést kap, hogy letett esküje alapján, minden melléktekin-tet nélkül, csak igazságot gyakoroljon?* És ha nem volna megvesztegethető bíró vagy hivatalnok, lehetne-e megvesztegető zsidó vagy keresztény?

Tessék a protekciót, a kortes-politikát megszüntetni és csak becsületes, képzelt, megbízható bírakat és hivatalnokokat kinevezni, és nem korteskedési érdekem jutalmául zsíros hivatalokat osztogatni: és bizonyosan megszűnik a megvesztegetés is, mert nem lesz, kit megvesztegetni.

VISELKEDÉSÜNKÉRT ÜLDÖZTETÜNK?

kihívó magaviselet, a tolakodás és feltűnni vágyás, melyeket a zsidóknak szemükre vetnek: tulajdonok, melyek kisebb-nagyobb mérvben minden népfajnál megvannak és így a zsidóknál is előfordulhatnak, mint ferde kinövések, de csak kivételesen; mert éppen a zsidóság természetével és jellemével, mely a szerénységet tükrözi vissza, ezen tulajdonok össze sem egyeztethetők.

Avagy hihető és feltehető-e hogy egy népfaj, egy egész népfaj, mely 19 századon át majdnem minden keresztény nemzet által elnyomatott, üldöztetett, mely ma is még elnyomatik és megvettetik, és mely már csak ezen nyomás következtében is szerénységre, meghunyászkodásra, visszavonultságra van kárhoztatva, hogy ezen népfaj tolakodó és feltűnni vágyó legyen?

Én azt hiszem, hogy nem! és ha mégis ezen szemrehányásokkal illetetik a zsidóság, ennek egyedüli oka az, hogy mindenütt ott, hol tanulni, művelődni és szórakozni lehet, mint felolvasásoknál, koncerteknél, színházban, vendéglőkben, fürdőhelyeken, kávéházakban stb., a közönség tetemes részét a zsidók képezik.

Azt azonban, hogy a zsidók ezen helyeken minél többen és minél gyakrabban megjelennek, rossz néven csak az veheti és tolakodásnak, feltűnni vágyásnak

csak az nevezheti, ki még nincsen tisztában azzal, hogy melyek az emberi és polgári jogok és a kiből még mindig benn lakozik lelke mélyében azon gyűlölet, mely irányunkban már vallástana által bele oltatik minden keresztény gyermekbe.

Mert miért ne volna szabad a zsidóknak, a vagyonosabb zsidóknak — mert hiszen a szegényebbje ezt úgy sem lehet — a felolvasásokat, hangversenyeket, bármely más nyilvános előadásokat stb. látogatni és azokra költeni, ha teheti? miért ne volna szabad neki tanulni, tapasztalni és különösen szórakozni, melyre — mert a megélhetés szellemi erejének egész és folytonos tevékenységét jobban igénybe veszi, mint bármely más felekezetnek — sokkal nagyobb mérvben is van szüksége, mint bármely más népfajnak?

És ha a zsidók elzárkóznának, soha sehová, semmiféle jótékony célú vagy nem jótékony célú előadásra, színházba stb. nem mennének, ha jól nem élnének, vendéglőket, kávéházakat nem látogatnának, ha jól nem ruházkodnának, ékszerekre, luxusra nem költenének stb., nem-e tételnék nekik azon szemrehányás, hogy zsigoriak, elzárkóztak, hogy a tudományt, művészetet ipart stb. nem támogatják, hogy a társadalom javára nem áldoznak stb.? és nem-e tétetik ezen szemrehányás most is, valahányszor a zsidók véletlenül valamely nyilvános előadásról elmaradnak?

És ebben rejlik sajtóságos helyzete a zsidóknak.

Ha minden nyilvános előadást látogatnak, ha színházba, vendéglőkbe, kávéházakba, fürdőkre járnak: a társadalom ezért épp úgy megróvja, mintha mindezt nem tennék, csak hogy az első esetben tolakodónak stb., a második esetben hazfiatlannak, zsigorinak stb. mondja. Ha a zsidók luxusra

nem költenek, azt mondják: nem támogatják az ipart; ha luxust űznek, azt mondják: feltűnni vágyók; ha a zsidó nevét megmagyarosítja: kinevetik, kigúnyolják, és ha nem magyarosítja nevét: hazaárulónak bélyegzik; ha kikeresztelkedik, továbbra is „zsidó” a címe, és ha ki nem keresztelkedik, ez is baj; szóval bármit tegyen és bármit ne tegyen, az mindig szálka azon keresztény társadalom szemében, mely a maga gerendáját nem látja. És a keresztény társadalom ezen eljárása legfőbb oka annak, ha a zsidóság sok helyen, sok mindentől visszavonul; mert hiába, az okosabb ezt belátva és tudva azt, hogy bármit tegyen, az helytelenül, ferdén ítéltetik meg, inkább félreáll az ily Ítélet elől és visszavonultsága által annak elejét venni igyekszik.

HATALOMRA VÁGYUNK?

a hatalomra vágyás, mely a zsidóságnak szemére vetetik, tulajdonképpen nem is szemrehányás; mert eltekintve attól, hogy a hatalomra való vágy különben is igen ártatlan valami, míg vágy, és hogy magának a hatalomnak elnyerése, megszerzése és birtoka sem bűn, ha a hatalom a maga korlátai között jogosan és a közjó érdekében gyakoroltatik: a hatalomra való vágy, ha megvolna is a zsidóságban, ezen vágyat a zsidóságban nem az keltette vagy kelthette fel, hogy zsidó, hanem igen is a zsidóságban rejlő és nyilvánuló képességek, a melyeknél fogva hatni tud.

A gyáva, a képtelen, a tehetetlen és rest soha sem fognak hatalomra szert tehetni, ha bármennyire is megvolna bennök a hatalomra való vágy, míg a képzett, szorgalmas, kitartó, fáradhatatlan és bátor igen könnyen jut hatalomhoz, mert ehhez ezen tulajdonai juttatják.

És ha hatalomra vágyó volna is a zsidó, az a zsidó, a ki évszázadok óta üldözött, földönfutó rabszolgája volt a keresztény társadalomnak, *azon keresztény társadalomnak, mely a hatalmat bírta és mely éppen ezen hatalmával visszaélve, gyötörte és öldökölte a zsidókat: csoda-e, ha a rabszolga felszabadulni vágyik? és felszabadulni vágyik az, ki rabszolga sem volt, csak azzá tétetett s a ki nem rabszolgaságra szüleiéit? Csoda-e, ha a gyilkoló eszközt, a*

fegyvert, melynek csak védelmet kellett volna szolgálni, de melylyel ellenségem engem folyton kínoz s üldöz, ellenségem kezéből kivenni akarom, hogy azzal velem — és mással szemben is — vissza ne éljen? Avagy nem visszaélt-e a keresztény társadalom hatalmával, midőn a lehetetlen, kis számban lévő zsidóságot üldözte, jogaitól megfosztotta, s habár a hatalom kezében arra való volt, ezt nem arra használta, hogy a védtelen zsidót megvédje?

Avagy nem a társadalom, a keresztény társadalom, mely törvényt hoz, hatalmánál fogva fosztotta meg a zsidóságot jogaitól? *nem országos törvényekkel, tehát törvényekkel, melyeket csak a hatalom hozhat, lettek a zsidók emberi és polgári jogaiktól megfosztva?* nem tiltottak el attól, hogy szabadon lakhassanak bárhol; hogy élelmüket kereshessék ki-ki képessége szerint; hogy szabadon nősülhessenek stb., mihez minden embernek joga van? és midőn országos törvényekkel csak a kereskedelemre szorítottak, *nem-e használtatott itt fel a törvény jogellenesen, hogy a természet törvényeit megrontsa*, mely mindenkit más-más képességekkel ruházott fel, hogy képességeivel kenyerét keresse?

És volt-e joga a társadalomnak a zsidókat polgári jogaiktól megfosztani, őket a társadalomból kizárni, *azon társadalomból, melyben születtek*, hacsak a társadalom hatalmával vissza nem él és azt jogtalanul nem használja?

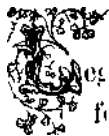
Azt értem, hogy ha valamely társadalomban a bűn, az erkölcstelenség lábra kap, törvény hozatik, mely szigorú büntetést szab a bűnösökre: *de hogy törvény hozassék, mely a társadalom egy egész osztályai, az élöket és a még születendőket is minden emberi is polgári jogaitól megfosztja, nem azért, mert ezek bűnösök, mert hiszen a gyermek, a még világra sem jött magzat még nem vétkez-*

hetett, — de azért, mert lehet közöttük tán egy vagy több, ki vétkezni fog, — ilyet csak a keresztény társadalom talált fel, és ezen társadalom még csak azzal sem mentheti magát, hogy óvintézkedést akart létesíteni ezen törvényekkel, és hogy félt a zsidóságtól, mert hiszen oly kis számban létezett a zsidóság a nagy keresztény társadalomban, hogy attól bizonyára nem félhetett.

FOGLALKOZÁSUNKÉRT ÜLDÖZTETÜNK?

gnevetségesebb vád továbbá, mely a zsidók ellen fellhozatik, az, hogy ők az államra nézve hasznos foglalkozást nem űznek, és hogy az állam testén élődnek.

Nem akarok a fölött vitatkozni, hogy a társadalomra, az államra nézve mely foglalkozás hasznos, mert, miután sokan a papi foglalkozást károsnak, az uzorát pedig hasznosnak tartják, mivel az utóbbi a könnyelműséget idővel kiirtja, a vitatkozás e tekintetben igen messze vezetne; arról sem akarok szólni, hogy vajjon minden az államban előforduló foglalkozás, mely hasznos, mint például a finánczok és zsandárok foglalkozása, szükséges is-e; de igen is föl kell vetnem azon kérdést, hogy hát tulajdonképpen miért nem volna hasznos az államra nézve azon foglalkozás, melyet a zsidók űznek?

Az államban minden foglalkozás, mely a társadalmi együttlét veszélyeztetése nélkül az állam vagy a társadalomnak szükségletét fedezi, szükséges és hasznos. A zsidók évszázadokon át kizárólag kereskedéssel foglalkoztak, a kereskedés pedig minden államra nézve szükséges és hasznos, mert csak virágzó, kiterjedt kereskedés tehet egy államot gazdaggá, mint ezt Anglia példája igazolja.

A kereskedés, a pénzközvetítés, melylyel a zsidók foglalkoztak, tehát már önmagában is hasznos volt az államra nézve és hasznos ma is, de hasznos volt még

azonkívül azért is, mert a zsidók éppen ezen kereskedés után és még ezenkívül más címeken is igen-igen tetemes adót fizettek régebben és fizetnek ma is, melyek mindenesetre az államra nézve szükségesek.

És hogy mennyire mehetnek ezen adók, illetve hogy mennyire emelkedhettek ezen adók az utóbbi években, melyekben a kereskedelem emelkedett: ezt legjobban igazolhatják az adó-ívek, melyekből bármely községben bárki meggyőződhetik, hogy a társadalom egyetlen osztályának adói sem emelkedett annyira és oly nagy mérvben, mint a kereskedőké, és pedig éppen a zsidó kereskedőké, úgy hogy ma akárhány zsidó adója 50-szer, sőt százszor többet tesz, mint tett ezelőtt 5 vagy 10 évvel, és ezen adó többé le nem száll, csak emelkedik.

De foglalkoztak és foglalkoznak a zsidók még most is a korcsmárossággal, mely tán nem hasznos foglalkozásnak mondható.

Ámde mi okból ne tekintethetnék a korcsmárosság hasznos foglalkozásnak?

A zsidók a korcsmajogokat sokkal nagyobb bérért bírták és bérelték ki, mint a keresztények, és ez által a földes urak, a községek és az állam jövedelme, sőt ezen jövedelmek után az adók is emelkedtek és ez hasznos az államra; és habár voltak idők, midőn a zsidókat a korcsmajogok bérletétől eltiltani akarták, így József császár idejében is, mikor a korcsmai hitel is épp úgy szabályoztatott, mint most, voltak azonban éppen Magyarországon megyék, melyek ez ellen felszólaltak éppen azért, mert átlátták, hogy a zsidók takarékoságuk és egyszerűbb életmódjuk következtében jobb árban bérelhetik ki a korcsmajogokat és mert már akkor átlátták, hogy ha az alsóbb osztályban az italok élvezete növe-

kedik, ennek nem a korcsmáros, hanem az erkölcsösség csökkenése az oka.

Egyébiránt ki oka, és ki volt oka annak, hogy a zsidók kizárólag csak kereskedéssel és korcsmárlással foglalkoztak és részben foglalkoznak ma is, ha nem azon keresztény társadalom, mely a zsidókat ezen kizárólagos foglalkozásra szorította? És ha a társadalom az oka, és volt türelme ezen társadalomnak a pressziót évszázadokig gyakorolni, legyen türelme pressziója következményeit is hordozni, vagy legalább türelemmel várni, még ezen viszonyok megváltoznak.

Most már különben — hála az Égnek — ezen szemrehányás teljesen elvesztette minden alapját, mert most már a zsidóság, felszabadítván előttük minden tér, a társadalom minden foglalkozásaiban — kivéve azokat, melyekhez protekció hiányában nem juthat — épp öntevékeny részt vesz, mint bárki más, és minden téren hasznos tagja lenni igyekszik azon társadalomnak, mely eddig éppen ezen hasznos működést legnagyobb részében számúzta kebeléből, saját kárára.

Hazafiatlanságnkért üldöztetünk?

e a legnagyobbkét bűn, melyekért úton-útfélen okoztatunk, az, hogy a társadalomtól elzárkózunk és hogy hazafiatlanok vagyunk.

A mi a keresztény társadalomtól való elzárkózásunkat illeti, ez részben valótlan, részben igaz.

Valótlan, mert most, midőn a társadalom minden lehető foglalkozásaiban, a termelésben, földművelésben, kereskedelemben, iparban, forgalomban és a tudományos foglalkozások terén is részt veszünk épp úgy, mint a keresztények, már ezen foglalkozásaink is folytonos és majdnem szakadatlan érintkezésbe hoznak és érintkezésben tartanak azon keresztény társadalommal, melynek kebelében, mint a haza napszámosai élünk, és ezen foglalkozásaink az elzárkózást lehetetlenné is teszik.

De másfelől van némi igaz is abban, hogy a keresztény társadalomtól elzárkózunk, ennek azonban nem mi vagyunk az okai, hanem éppen a keresztények.

Az elzárkózottság, vagy jobban mondva, a visszavonultság, a melyben a zsidóság a keresztény társadalommal szemben él, két irányban nyilatkozik: a családi és társadalmi életben.

A családi élet tekintetében nem a zsidók, hanem a keresztények zárkóztak el a zsidók elől, mert eltiltották a zsidók és keresztények közötti házassulást, és itt különösen

hangsúlyozom, hogy eltiltották, mert a zsidó vallás ily tilalmat magában nem foglal, és mert a keresztény vallás ily tilalmi előtt a zsidók és a keresztények szabadon és korlátlanul kötöttek házasságokat, és pedig Magyarországon is: és az ily házasságok köthetése érdekében újabban készült törvényjavaslatok sorsa igazolja, hogy a keresztény társadalom előítéleteiből még mindig nem vezett ki egészen azon saját vallása által felállított tilalom, mely magával a természet törvényével, a józan észszel, de a társadalom békés együttléte érdekeivel is ellenkezik.

Hogy a keresztény vallás által emelt ezen házassági tilalom megszűnte idővel a családi elzárkózottságot is megszüntetné, nem kétlem, de hogy a vegyes házasságok által melyik nyerne, erre a feleletet legjobban a statisztikai adatok szolgáltatják, melyek szerint kétségtelen, hogy a zsidók között a családi és erkölcsi élet magasabb színvonalon áll, mint a keresztényeknél.

A családon kívüli visszavonúltságnak okai ugyan csak magában a keresztény társadalomban keresendők, mert ha visszavonulunk, ez nem természetünkben rejlik, miután tény az, hogy a zsidók a társadalmi élet minden nyilvánulásában igen is nagy számban rendesen részt szoktak venni, de visszavonulunk azért, mert ha részt veszünk, tolakodóknak, feltűnni vágyóknak, kihívó magaviseletünknek mondatunk és mert még mindig akad nagy számban művelt keresztény, ki a zsidót lenézi, ezt pedig elviselni semmiféle társadalom által nem kényszeríthetünk.

A mi pedig hazafiságunkat illeti, csak bámulni tudok a fölött, hogy hogyan vádolhatják a zsidókat hazafiatlansággal és hogy mi mindent értenek némelyek a hazafiság alatt.

Nálunk Magyarországon különbséget szoktak tenni a *hazafiság* és a *hazaszeretet* fogalmai között, és jó hazafinak rendesen azt tartják, ki a magyar nemzet iránt rokonszenvvel viseltetik, míg a hazaszeretet tekintet nélkül a nemzetre, csak a hazára vonatkozik, és ezen megkülönböztetés okául a különféle nemzetiségek tekintendők, melyek hazánkban laknak és melyek egy része a fenti értelemben szereti a hazát, de nem rokonszenvez a magyar nemzettel.

Hogy a zsidóság azon hazát, melyet a sors részére rendelt és a melyben lakik, ne szeretné, ahhoz ne vonzódnék, azt föltenni is képtelenség volna, mert hiszen ha nem szeretné, nem választotta volna hazájának és nem maradna benne.

De miben is áll a hazaszeretet? A hazaszeretet azon — tántoríthatlan és folytonos — születésünktől kezdve utolsó leheletünkig tartó vágy és akarat, hazánkat boldoggá, dicsővé tenni, azt minden támadás ellen vagyonunkkal és életünkkel megvédeni és annak jó és rossz sorsában rendíthetlenül osztozni; és mert a haza, egy ország, egy állam önmagára, nép és nemzet nélkül nem képzelhető, mert csak valamely nemzet alkothat, alapíthat és tarthat fenn hazát és országot: a haza jóléte, felvirágzása, boldogsága, dicsősége, jó és balsorsa alatt mindig csak a nép, a nemzet érthető, mely a hazát alkotja, a hazaszeretet és a hazafiság is csak egy és ugyanazon fogalom lehet és kell hogy legyen.

A zsidók Magyarországon mindig szívükön hordozták a haza sorsát; a legrégebbi időkben, minni ezt történelmi adatok igazolják, a haza védelmében épp úgy tettleg részt vettek, mint a magyarok; adózás tekintetében többet fizettek, mint a magyarok, mert sok min-

denféle czímen szedetett tőlük adó; a nemzettel pedig örökké rokonszenveztek, azzal tartottak, azért küzdtek annak szabadságharcza alatt, és nincsen reá példa a történelemben, hogy a zsidók Magyarországon valaha más — mint a magyar nemzethez szítottak volna.

Az újabb időben pedig, midőn már a törvény előtt egyenjogúságuk elismerve lett, kétségtelen, hogy a zsidóság e haza és kivált a magyar nemzet minden jó és rossz sorsában osztozni kész; hogy ott, hol a haza, a nemzet tette, áldozatra hív, a zsidóság sem marad hátra; hogy mindazon intézményeket, melyek a nemzet által létesítettek, támogatja; hogy a magyar nyelv és irodalom emelésében, kultiválásában és terjesztésében fárad, és hogy minden téren a magyar nemzettel asszimilálódni, összeolvadni kész.

És mégis, mindezek daczára, még mindig akadnak egyesek, kik e hazában a zsidóknak hazafiságát és hazaszeretetét kétségbe vonják, tagadják, és a kik a magyar társadalom egyes nyilvánulásai alkalmával a zsidóság magaviseletét azonnal a hazafiság nagyon is érzékeny mérlegén mérlegelik és nem tudják, hogy ezen mérlegelés és a hang, a melylyel ezen mérlegelést kísérik, a zsidókat sérti, és e miatt az ügynek — melyet ily mérlegelők előmozdítani céloznak — csak ártnak.

Igy, hogy csak a legújabb időből merítsek példát, arról nem is szólva, hogy a magyar hírlapok „idegen kézre került birtok” jelzéssel közlik, ha magyar zsidó birtokot vesz a hazában, az egyik, kulturegylet megalapítása ötletéből *akadt olyan tagja a társadalomnak, ki a hazafiság mérveül állította fel azon pénzmennyiséget, melylyet egyik vagy másik felekezet vagy egyén ezen egylet-hez járultt és nem röstellte konstatálni, hogy a begyült pénz*

hez a zsidók egy fél perczettel, tehát a hazafias célhoz egy félperczen hazafisággal járultak.

Hová vezessen az ily eljárás?

Hát van-e a társadalomban egyetlen egy ember is, a ki ily eljárás mellett ítéletet mondani képes legyen egyesek hazafisága fölött? Hát van-e, a ki a zsidók és különösen minden egyes az országban lakó zsidó vagyoni viszonyait ismerné vagy csak ismerhetné? És minő eljárás az, valakinek a hazafiságát azon garasok után megítélni, melyekkel az valamely hazafias célhoz járulni képes? Hát csak az a hazafi, ki sokat tud adni, a ki tehát gazdag? és a szegény soha sem lehet jó hazafi?

És honnan meríthette bárki annak tudását, hogy a zsidók — és különösen az erdélyrészi zsidók, mert ezekről van szó — egy fél perczennél többet is tudnának adni ezen hazafias célra? mikor köztudatú, hogy az erdélyrészi zsidók 95%-a oly szegény, hogy csak egy napról a másokra él.

És aztán, éppen ezen adakozás tekintetében csak az mérvadó-e Erdélyben, hogy ki mivel bír és mit tud adni, és nem lehetnek-e más viszonyok is, melyek éppen a zsidókat ezen esetben az adakozástól visszatartják?

Ott van például a szász föld; ott a zsidók a szászok által majorizált városokban és falvakban lakván, bármilyen foglalkozást üzzenek is, a magyarelleses szászokkal való békés együttélésre vannak kárhóztatva és kenyérkeresetük igen sok esetben a szászoktól függ; és ott vannak a románok által lakott községek, hol az ezek között lakó zsidók ugyancsak ezen románoktól függnék.

És ne mondja senki, hogy a hol hazafiságról van szó, ott el kell enyészni minden más tekintetnek, mert a hazafiság megnyilvánulásának is biztonságra és arra van

szüksége, hogy legyen mire támaszkodnia; ez azonban nálunk hiányzik, és hiányzik különösen az Erdélyben lévő szász és román községekben, hol ezen idegen nemzetiségek a hatóságokat kezükben bírván és a közigazgatás terén majoritásban lévén, kényök-kedvök szerint bánnak el a más nemzetiségűekkel és így a zsidókkal is, a nélkül, hogy a kormány vagy a magyar nemzet e tekintetben őket feshélyezné, vagy csak feshélyezni is akarná.

Szerezzen magának a kormány és a magyar nemzet tekintélyt Erdélyben a szászok és a románok között, és vegyen oltalmába mindenkit, kit azok elnyomnak, és legyen meggyőződve bárki, hogy az azon idegen nemzetiségek között élő zsidóság részéről a hazafias nyilatkozatokban soha sem lesz hiány.

De addig, míg ezen viszonyokon segítve nem lesz, míg az erdélyrészi kultur-egylethez a klérus, vagyonához mérten $\frac{1}{100}$ -ad perezzenttel sem járult, míg a magyarországi magyarság maga is alig járult ezen intézményhez, és míg a zsidóság hazafias fellépésében kellő támogatásra nem számíthat, de sőt az uralgó áramlat miatt még arról sem biztos, hogy vajjon ezen országban nyugta lesz-e, vagy nem: addig senkinek sincsen joga a zsidóság hazafisága iránti kételyeit a nagy dobra ütni.

A hazafiságot nem a vallás, nem a foglalkozás vagy a kor stb., hanem az érzelem adja meg, és nevetéséges az egyes czélokra szánt áldozatkésztséget a statisztika merev falai közé zárni akarni; mert ha ma azt mondjuk, hogy a zsidók csak fél perezzenttel járultak egy ügghöz, a zsidók fél perezzent hazafisággal bírnak, akkor a logika szabályai szerint azt kellene mondanunk, hogy a kultur-egylethez az ügghvédek, orvosok, keres-

kedők, iparosok, birtokosok stb. ennyi és ennyivel járulván, ennyi és ennyi hazafisággal bírnak; vagy, hogy az 1—24 éves korúak mivel sem járulván a célhoz, teljesen hazafiatlanok; mely eljárás végre oda vezetne, hogy a hazafiság tekintetében, a statisztika segélyével kasztok létesülnének, mire ugyan nagy szükség van, mert eddig nincsen elég!

HAZAFISÁGÜNKÉRT ÜLDÖZTETÜNK?

időn a magyar társadalom egy része hazafiatlansággal vádolja a zsidókat és mindenütt, ott, a hol akár a király, akár valamely miniszter, főispán stb. előtt testületileg tisztelgünk, némileg a hazafiság intelmét kell hallanunk, akkor a nemzetiségek és különösen a románok, éppen azt vetik szemünkre, azért fenyegetnek üldözéssel és gyűlöletükkel, hogy jó hazafiak vagyunk, hogy a magyar nemzettel tartunk.

Ezt a vádat nyugodtan elviseljük, és ha a románok és szászok csak azért fognak gyűlölni és üldözni, mert jó hazafiak, mert magyarok vagyunk: nyugodtan fogjuk a gyűlölet és üldözés ellenében azt a védelmet megragadni, a mely védelemre hazafiságunk bizton feljogosít.

De van a nemzetiségek ellenünk irányuló izgatásainak egymás háttére is, a melyet szó nélkül nem hagyhatunk.

A nemzetiségeknek a magyar állam és a magyar-nemzet ellen újabb időben folytatott izgatásai közben azzal vádoltatunk általuk, hogy a magyarság maga nem is fejt ki ellenük mi védelmet sem, hanem mi zsidók vagyunk azok, a kik ellenük állást foglalunk, hogy mi vagyunk azok, a kik ennél fogva a magyar nemzet és a nemzetiségek közötti kiegyezésnek útját álljuk, hogy ez

által magunkat szükségessé tegyük a magyarokra nézve, kiket aztán a polgári házasság útján majd magunkba olvasztunk.

Hogy ez a vád honnan ered, épp oly jól tudjuk, mint a mily biztosak vagyunk abban, hogy ezen vád is alaptalan.

A vád eredete arra vezethető vissza első sorban, hogy a tekintélyes magyar lapok egy részénél zsidó munkatársak vannak és hogy ezen lapok a román és szász izgatás ellen kötelességszerűleg állást foglalván, a nemzetiségek minden — izgatásaik ellen irányuló — cikk mögött zsidót képzelnek maguknak.

Pedig ezen föltevés teljesen alaptalan. Mert a magyar lapok állásfoglalása a román és szász izgatás ellen a dolog természetéből, a sajtó feladatából folyik, és hogy azon cikkeket nem mind zsidók inspirálják és írják, legjobban bizonyítja, hogy azon cikkek híven tükrözik vissza azon nézeteket és elveket, a melyeket ezen kérdésben a minisztérium, az összes politikai pártok és egész Magyarország vallanak.

De hogy a nemzetiségeknek a magyar állam és a magyar nemzet ellen folytatott izgatásaiban rendszeren a zsidókat találják magukkal szemben, ennek okát egyenesen a nemzetiségeknek a zsidósággal szemben tanúsított magaviseletében is találhatjuk.

Igy kétségtelen tény az, hogy valamint a szászok évszázadok óta, úgy a románok is újabb időben nyílt ellenszenvvel viseltettek a zsidók iránt, annyira, hogy a szászok által lakott vidékeken a legújabb időkig soha sem engedtek meg zsidókat letelepedni, kereskedést vagy ipari rendszeren folytatni, sőt manapság is mindent elkövetnek,

hogy a netán letelepedett zsidók megélhetését megnehezítsék.

A románok által lakott vidékeken a zsidók kevésbé panaszkodhattak, de a mióta az erdélyrészi románok a romániai románoktól szedik az utasításokat és a romániai Liga dirigálja a mi románjaink érzelmeit, azóta románjaink is eltanulták tőlük az antiszemitizmust, a mely Romániában a zsidók állampolgárságát lehetlenné teszi, a mely a benszülött román zsidók kiutasítását is megengedi és a mely a zsidók helyzetét Romániában sokszor kétségbeejtővé teszi.

És a mint a nagy, művelt Németországból importálva lett a zsidógyűlölet a szászok közé, úgy importáltott az antiszemitizmus Romániából románjaink közé.

Hogy a zsidóság ennek tudatában, és látva azt, hogy a nemzetiségek izgatásaik közben naponta nyíltan hirdetik az antiszemitizmust, ezen eljárás ellen állást foglalnak és az alaptalan ellenszenv és gyűlölet ellen küzdeni kénytelenek, ez természetes és ennek jogosultságát csak a román és szász elfogultság tagadhatja meg.

A nemzetiségi antiszemitizmus legérdekesebb intenciója azonban az, hogy a magyarságot a zsidók ellen ingerelve, megghiúsítsák a zsidók teljes egyenjogúsítása, hogy ezután a zsidókkal is szaporítsák a hazában a békétlenkedő és elégedetlenkedő elem, mert arra számítanak a nemzetiségek, hogy ekkor a zsidók is hozzájuk fognak csatlakozni és hogy a zsidóságban jó szövetségest fognak találni.

Nagy csalódásban élhetnek a nemzetiségi izgatok, ha azt hiszik, hogy zsidógyűlöletük foghatja valaha a zsidókat részükre megnyerni, és szerencse, hogy a román

izgatók zsidógyűlölete nem tud gyökeret verni a román nép józan részénél és a köznépnél, mert ezek maguk sem bíznak az izgatókban. És mert ez idő szerint a nemzetiségi izgatókat csakis az elvakult szenvedély vezeti, remélhető, hogy a szenvedély lecsillapultával a 19-ik század szégyenét képező antiszemitizmus is tért fog engedni a jobb és tisztább belátásnak és felfogásnak. Adja az Ég!

